כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום שלישי דחוה"מ פסח ■ פרשת שמיני ■ י"ח ניסן ה'תשע"ב ■ 10.04.2012 ■ גליון מס' 168

תפוצה לכל קהילות ישראל

על ספירת העומר

■ הסברים ל'ספירת העומר' ולמנהגי האבלות בימים אלה ■ קהילה רוצה לערוך בימי הספירה הכנסת ספר תורה. מה אומרת ההלכה בעניין? ■ מדוע מרן הגר"ח קניבסקי אינו אומר 'לשם יחוד' לפני ספירת העומר? האם מצוה מדברי חכמים נקראת 'מצות עשה'? ■ מדוע אומרים פסוקים אחרי הספירה? והאם אפשר לנסוע לנחל הצבים בימי הספירה? ■ הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א מטעים אותנו עוד בטעמי והלכות ימי ספירת העומר, וכן: גם כמה משפטים על מוזיקה (לאנשים עצובים...) בספירת העומר ■

שאלתי את מו"ר הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאלה מעניינת: בבית הכנסת 'חניכי הישיבות חפץ חיים' מתכוונים להכניס ספר תורה מהודר, ונשאלה השאלה האם מותר להכניס את ספר התורה לבית הכנסת בליווי תזמורת וריקודים של מצווה לכבודה של תורה, בימי האבלות של ספירת העומר, בהם אנו מתאבלים על פטירתם של 24 אלף תלמידי רבי עקיבא. ה"מגן אברהם" וה"משנה ברורה" כתבו שהמנהג הוא לאסור ריקודים ומחולות של רשות בימי האבלות, וה"שער הציון" מביא שה"פרי מגדים" מסתפק האם מותרים ריקודים ומחולות לאחר ראש חודש סיוון, גם לאלו הנוהגים להסתפר לאחר תאריך זה. לדעת הגרש"ז אוירבך זצ"ל והגר"ש ואזנר שליט"א, ראוי להחמיר ולא לערוך ריקודים ומחולות עד חג השבועות, ואם כן, האם מותר לקיים הכנסת ספר תורה עם תזמורת וריקודים בימים אלו?

ההגדרה ההלכתית היא שאסור דווקא ריקודים ומחולות של רשות, אך לא ריקודים של מצוה. ולכן כתב בשו"ת קרן לדוד (סימן קי"ט), שמותר לערוך הכנסת ספר תורה בריקודים ובמחולות בימים אלו. וכן אמר לי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שניתן לחגוג עם תזמורת את הכנסת ספר התורה. וכך גם כותב בספר "הלכות חג בחג" בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א. ואמנם, חושבני שאם כבר מכניסים ספר תורה בימים אלה, מן הראוי להכניסו לבית הכנסת בחג השבועות, וכפי שכתב הגאון החיד"א בספרו "ברכי יוסף" בשם "עוללות אפרים", שישנם הנוהגים להכניס ספר תורה לבית הכנסת בחג השבועות, "והעושה כן- הרי הוא כמקריב מנחה חדשה לה' בזמנה". ואכן, ישנן קהילות שחוגגות "הכנסת ספר תורה" בחג השבועות עצמו, או ב"שלושת ימי ההגבלה", הימים הקדושים שלפני יום מתן תורה.

טיולים בימי הספירה

נשאלתי על ידי מנהל "חיידר" שהתכוון לצאת לטיול עם תלמידיו לנחל אלכסנדר, האם הדבר מתאים בימי ספירת העומר. חיפשתי בספרים ומצאתי שבשו"ת "מנחת אלעזר" כתב הרבי ממונקאטש זצ"ל, שאין שום איסור לנסוע ממקום למקום בימים אלו. ואולם, הגרמ"מ קארפ שליט"א מאריך בספרו שלא ראוי ולא כדאי לנסוע לטיולים בימים אלה, ימים של אבלות ודין. ולאחר משא ומתן ארוך בדברי ה"מנחת אלעזר", הוא מסיק שאכן ראוי להימנע מלנסוע לטיולים בימי הספירה. הוא כותב זאת גם בשם ה"אגרות משה". הגרמ"מ קארפ מבקש שמנהלי מוסדות החינוך לא יארגנו טיולים בימים אלה וימתינו לאחר תום ימי האבלות. (אך חשוב להדגיש שכל כבישי הצפון והגליל מלאים בימי 'בין הזמנים', במאות בני ישיבות, מכל החוגים. בעיני ראיתי...).

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אש זרה אשר לא ציוה
בעניין חטאם של נדב ואביהו יש לכאורה מחלוקת בין המדרשים, האם היו כאן חטאים רבים...
המשך בעמ' 4

שו"ת חורף
שאלה: האם יהיה מותר לאכול חמץ וקטניות (לאשכנזים) בשבת שאחרי שביעי של פסח?...
המשך בעמ' 8

סיפור לשבת וחג
"את עיני מן הדמעה את רגלי מדחי"
למרן ה"חפץ חיים", רבי ישראל מאיר הכהן מראדין היה חתן...

"כי ישמע ה' את קולי"
לפעמים זוכה אדם לראות בחוש כיצד תפילתו נענית...

"אני אמרתי בחפזי כל אדם כזב"
כה אמר וסיפר הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לתלמידי ישיבת הכתל...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ ברייתא דר' ישמעאל ראה
■ להתבייש ובכל זאת לפעול
המשך בעמ' 8

סיפור לשבת
וידם אהרן...
להלן סיפור מרטיט המובא בכתבי רבי חיים ויטאל זצ"ל ובו אולי טמונה התשובה...
המשך בעמ' 9

מדוע אנו אבלים?

ואם כבר, אז נתחיל מהתחלה. מדוע בכלל אנו אבלים בימים אלו?

כולם מכירים את הטעם הנודע להלכה זו, שתלמידי רבי עקיבא מתו מפסח ועד עצרת (יבמות סב, ב; טור סימן תצג), אך ישנם טעמים מעניינים נוספים למנהגי האבלות בימים אלו. ה'שבלי הלקט' כתב בשם אחיו ר' בנימין, כי בסדר עולם (פ"ג) מובא: משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש, שנאמר (ישעיה סו, כג): "והיה מדי חודש בחודשו". רבי יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת, שנאמר: "ומדי שבת בשבתו". נמצא שימים אלו הם ימי משפט ודין ולכן ממעטים בהם בשמחה. טעם נוסף יש לכך, משום שימים אלו שבין פסח לשבועות הם ימי דין על התבואה (חק יעקב סימן תצג אות ג). וה'ערוך השולחן' מוסיף ומספר לנו "שעיקרי ימי הגזירות בשנים שעברו, בצרפת ואשכנז, היו בימים אלו, כמבואר בפיוטי קדמונים על שבתות אלו שבין פסח לעצרת, והם מלאים קינים והגה ונהי".

מדוע בכלל סופרים ספירת העומר?

מאחר שגיליתי לפתע שישנם טעמים נוספים לאבלות ימי הספירה, ניסיתי לבדוק ב'פרויקט השו"ת' האם ישנם כמה הסברים לספירת העומר. בדקתי, והאמת? -הופתעתי, הנה, התוצאות לפניכם, עוד מספר רעיונות והסברים לספירת העומר. ולא, לא על כולם למדנו בחיידר ובבית הספר...

לפי הסבר ה'מורה נבוכים' להרמב"ם וספר החינוך, מתן תורה היא הסיבה העיקרית שבעבורה נגאלו ישראל ממצרים, כדי שהם יקבלו את התורה ויקיימו את מצוותיה. כבר במחזה הסנה הבוער, למרגלות הר חורב, נאמר למשה רבנו: "בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על ההר הזה". כאשר הוציא משה את בני ישראל ממצרים הודיע להם, כי עתידים הם לקבל את התורה והמצוות בהר סיני. לכן, למן היום בו יצאו ממצרים לא פסקו מלמנות את הימים והשבועות עד ליום הנכסף, בו תוענק להם התורה. דומה הדבר לאדם המצפה למאורע בכליון עיניים, והוא סופר את הימים עד להתרחשותו.

ה'מטה משה' כתב טעם נוסף לספירת העומר, מפני שהעולם שרוי בדאגה מפסח עד שבועות על התבואה ועל האילנות, כמבואר במסכת ראש השנה (דף טז, א): "אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא; אמר הקב"ה: הקריבו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא; אמר הקב"ה: הקריבו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן". ולפיכך ציוה הקב"ה לספור ימים אלו, כדי שנזכור את דאגת העולם ונשוב אליו בלבב שלם, ונתחנן לפניו לרחם עלינו, שיהיו התבואות כתקנן שהן סיבת חיינו, שאם אין קמח אין תורה.

לדעת האבודרהם ישנה סיבה מרתקת לספירת העומר. לדבריו הקדושים, הימים הללו, שבין פסח לשבועות, הם ימי מלאכת השדה, והמעבדים את אדמותיהם נמצאים כל התקופה כולה בשדה. מתוך עיסוקם בקציר עלולים בני העם לשכוח את התאריך, בו חל חג השבועות הקרב, וממילא גם את הצורך לעלות לרגל לירושלים ולהביא לשם ביכורים קודם החג, לכן נצטוו לספור מפסח ועד שבועות ארבעים ותשעה יום, ואז ידעו אל נכון מתי חל חג השבועות ומתי יש לעלות לרגל ולהביא ביכורים.

ועוד הסבר מעניין, המובא ב'מטה משה' בשם רבי שמואל ז"ל: לפי ששטחה של ארץ ישראל הוא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ובית המקדש באמצע - הרי מאתיים פרסה לכל צד. ובעשרים יום לכל היותר יגיע אדם לביתו בחוזרו מן המקדש אחרי פסח, שכן מהלך אדם בינוני ביום - עשר פרסאות. ובעשרים יום יחזור לעלות לרגל לחג השבועות, הרי ארבעים יום. ושבע שבתות שאינו הולך בהן, הרי ארבעים ושבעה ימים. נותרו עוד שני ימים לכל היותר שבהם רשאי הוא להתעכב בביתו. לכן ציוה הקב"ה לספור את הימים כדי שלא ישכח ויתעכב בביתו יותר מן הראוי...

ה'צידה לדרך' כתב טעם נוסף, וה"אליה רבה" ציטט את דבריו, לפי שהקדמונים עבדו לשבעה כוכבי הלכת, ולכל אחד מהם יש שבע ממשלות, שהן יחד ארבעים ותשעה. לכן ציוותה התורה לספור ארבעים ותשעה יום וניתנה התורה ביום החמישים, כדי שנדע שלא לעבוד להם. ולכן בשעת מתן תורה קרע הקב"ה שבעה רקיעים ופתח שבע ארצות, כדי שנדע שאין אלוהים זולתו.

טעם נוסף: שהעם יהיה מוכן לקבלת התורה על ידי התקדשות והטהרות מטומאת מצרים, שהרי בני ישראל היו שקועים ב - מ"ט (49) שערי טומאה של מצרים, ולכן נקבעו מ"ט (49) ימים עד לחג השבועות. בפרק זמן זה תהא שהות מספקת לכל אחד מישראל לזכך את גופו ואת נשמתו מהטומאה, בה היה שרוי. בכל יום מ - מ"ט הימים היה נטהר משער טומאה אחד - עד ליום החמישים, חג מתן התורה (רבינו חיים בן עטר, ה'אור החיים' הקדוש, בספרו "מאור החיים").

טעם נוסף: בתורה מצויים שבעה סוגי טומאה, וכדי להיטהר מכל אחד מהם זקוקים אנו לשבעה ימי טהרה. היות שבני ישראל היו טמאים במצרים בכל הטומאות הללו, חייבים היו בסך הכל 49 ימי טהרה קודם לקבלת התורה. 49 ימים אלה הם איפוא ימי ספירת העומר, שלמן חג הפסח ועד לחג השבועות (ילקוט יצחק מצוה שז אות ז). מעניין.

השמטת "לקיים מצות עשה"

בנוסח "לשם יחוד" הנאמר לפני ספירת העומר, יש שהקפידו שלא לומר כפי הנוסח המודפס בסידורים: "לקיים מצות עשה" (מאורי אור, חלק עוד למועד, דף לב, א, הובא בארי"ח ס"ק ד ובמנחת העומר ס"ק ח). וזאת מדוע? כיון שלדעת רוב הפוסקים ספירת העומר בזמן הזה אינה אלא מדרבנן, ולכן אי אפשר לומר שיש בקיום מצוה זו 'מצות עשה'. הגאון האדר"ת זי"ע השמיט את המילה 'עשה' מנוסח ה'הריני מקיים מצות עשה של ספירת העומר' וגם בגליון התורני של 'המבשר' של חג הפסח האחרון הובא שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א סיפר לעורכי הגליון, שלמרות שהוא אומר 'לשם יחוד' בליל הסדר, הוא נמנע מלומר 'לשם יחוד' לפני ספירת העומר, מפני שנאמר בו: "לקיים מצות עשה" ומצוה זו היא רק מדרבנן, אך לא מצות עשה.

הבאתי לרבי חיים קנייבסקי שליט"א קונטרס שהדפסתי בעניני הפסח. הגר"ח החל לקרוא בו (כדרכו המופלאה, מהתחלה ועד הסוף...) והעיר לי הערות תוך כדי קריאה. באחד הקטעים כתבתי על הענין הזה והזכרתי שמרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל (הליכות שלמה פט"ז) כתב שניתן לומר "מצות עשה" על חיוב דרבנן, ומה שאנו אומרים "כמו שכתוב בתורה", הכוונה שחז"ל תיקנו זכר לספירת העומר בזמן המקדש, שהוא חיוב מהתורה, ואין באמירה שכזאת איסור של "בל תוסיף".

בהמשך כתבתי שמצאתי שהראב"ן (סי' ס"ח) התקשה בפירוש דברי הגמרא בכתובות (פ"ו, א') ש"פריעת בעל חוב מצוה", ופירש כך: "והא דקרי לתקנה דרבנן מצוה, משום שמצוה לשמוע דברי חכמים,

כדאמרינן ביבמות (כ, א) איסור מצוה שניות מדברי סופרים. ומה שקראו לזה מצוה, היינו מצוה לשמוע דברי חכמים", עד כאן דבריו. וממילא, כך כתבתי, הנה לנו מקור שגם מצוה מדרבנן נקראת "מצות עשה" של ספירת העומר.

הגר"ח קניבסקי אמר מיד: "ברור שמצוה מדרבנן היא מצוה, אבל אי אפשר לקרוא לה 'מצות עשה'"...

עניתי לו: "זה נכון שאי אפשר להוכיח מהראב"ן יותר מזה, אבל הרמב"ם כותב שיש 'מצות עשה מדברי סופרים'. הרמב"ם כותב ש'קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים', וגם על עירובין יש ברמב"ם לשון של 'מצות עשה אחת והיא מדברי סופרים'...

הגר"ח חייך, אך לא הסכים: "הרמב"ם רק מתכוין להגיד שזה מצוה שעושים, ולא איסור. אבל אין דבר כזה 'מצות עשה מדרבנן'...

"שהחיינו" על ספירת העומר

מדוע לא מברכים ברכת שהחיינו על הספירה בלילה הראשון של ספירת העומר?

אז הנה כמה הסברים, בשביל האינטליגנציה היהודית שלנו: הרשב"א מסביר שלא מצינו ברכת שהחיינו אלא בדבר שיש בו איזו שהיא הנאה, כגון נטילת לולב שהיא באה לשמחה, או תקיעת שופר לזכרון לאבינו שבשמים, או פדיון הבן שיצא הבן מספק נפל, מה שאין כן ספירת העומר אין בה זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן בית מקדשינו. טעם נוסף: אין מברכים שהחיינו שמא ישכח יום אחד לברך ונמצאת ברכתו לבטלה (מטה משה בשם מהר"ם מ"ץ). ועוד הסבר: לפי שזמן הספירה תלוי בזמן חג הפסח, כמו שנאמר (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת", משום כך אין מברכים על הספירה ברכת שהחיינו, ויוצאים ידי חובה בברכת שהחיינו שמברכים בפסח (שם בשם ר' בנימין בר אברהם הרופא). ועוד טעם: לפי שהספירה אינה נחשבת אלא כמכשירי מצוה ולא כגמר מצוה, כי עיקרה הכנה לחג השבועות, ולכן אין מברכים עליה ברכת שהחיינו (שם בשם מהרא"ק).

מנהג עדות המזרח

מנהג בני עדות המזרח לומר את תיבת "לעומר" מיד אחר מניין הימים: 'היום שבעה ימים לעומר, שהם שבוע אחד' (ב"י בשם הר"ן סוף מסכת פסחים; סידור הרש"ש). ומדוע הספרדים אומרים כך? כי חוששים הם לדעת רבנו ירוחם, הסובר שספירת הימים היא מהתורה וספירת השבועות אינה אלא מדרבנן, ואם יאמרו "לעומר" רק אחרי ספירת השבועות שאינה מהתורה, יהיה הפסק בין ספירת הימים שהיא מהתורה לתיבת "לעומר" (מקראי קודש פסח ח"ב סוס"י סד).

"למנצח בנגינות", "אנא בכח"

לאחר ספירת העומר ישנם הנוהגים לומר את מזמור ס"ז שבתהילים: "למנצח בנגינות מזמור שיר", כמובא במגן אברהם (סימן תפט ס"ק ה), לפי שבמזמור זה ישנם שבעה פסוקים (מלבד פסוק הפתיחה) - כנגד שבעת השבועות של ספירת העומר, ומ"ט תיבות - כנגד מ"ט ימי הספירה (כסף מזוקק לר' יאשיהו פינטו פרשת אמור). כמו כן נוהגים לומר "אנא בכח..." אחרי ספירת העומר (יסוד ושורש העבודה שער ט פרק ח; שו"ע הגרש"ז), וישנם שהסבירו שב"אנא בכח" ישנם שבעה פסוקים כנגד שבעת השבועות של ספירת העומר.

מסכתות כימי הספירה

יש שנוהגים ללמוד בכל יום מימי הספירה דף אחד ממסכת שבועות, לפי שיש בה ארבעים ותשעה דפים, כמניין ימי הספירה. (מנהגי חת"ס פ"ב אות כ"א; לקוטי מהרי"ח). וטעם נוסף- משום ששם המסכת הוא כשם החג שבסוף ימי הספירה (ספר התודעה ח"ב עמ' רמז). חסידי חב"ד וקהילות נוספות נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה שיש בה ארבעים ותשעה דפים, לפי שמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר (מנחת העומר כג, ב; ספר המנהגים, מנהגי חב"ד).

מוסיקה לאנשים עצובים

כתבנו כבר בעבר בעניין שמיעת מוסיקה בטייפ, קלטות ודיסקים (ומאז הגיעו אלינו גם הנגנים הזעירים והמשוכללים...), בימי ספירת העומר. אז הנה, נסכם את מה שכתבנו בעבר במספר מילים, ונוסיף קטע מעניין מספרו של הגרמ"מ קארפ שליט"א:

אז לסיכום: מצאנו מספר הגדרות ומנהגים באיסור זה: 1) הגדרת המשנ"ב שאסור "ריקודים ומחולות" בימים אלה. 2) מנהג התרומת הדשן וסיעתו שלא לשורר גם בפה. 3) המנהג המובא בספרי השו"ת שלא לשמוע כלי זמר. 4) דברי הערוך השולחן שכלי זמר אסורים מכל שכן מאיסור ריקוד ומחול. 5) דברי הציץ אליעזר, שאף הבין כן בדברי האגרות משה, שבכלל "ריקודין ומחולות" נאסר גם לשיר ולשמוע שירי- פה המביאים לידי ריקוד ומחול. לפי המנהג המובא בספרי השו"ת נראה ששמיעת מוזיקה אסורה, כדין שירת כלי זמר, אך ב'משנה ברורה' מצאנו רק כשריקוד ומחול אסור, אך לא אסר לשמוע כלי זמר או להאזין למוזיקה. ולפי דבריו של ה'ציץ אליעזר' בהבנת המשנ"ב ייאסר לשמוע מוזיקה המביאה לריקוד ומחול.

וראיתי בספר 'הלכות חג בחג' של הגרמ"מ קארפ שליט"א, שהתייחס לנושא המוסיקלי הזה. הוא כותב ש"דבר זה לא נתפרש איסורו", שהפוסקים רק אסרו ריקודים ומחולות של רשות, שיש בהם ריבוי התפעלות של שמחה יתירה, וברבים- כריקוד ומחולות ולא באדם יחיד בשמיעה לבד, שאין בה שמחה יתירה. אך הוא מוסיף שכבר נתפשט המנהג לאסור לשמוע מוזיקה, כפי שכתב ב"אגרות משה" וב"מנחת יצחק" ובעוד ספרים. הגרמ"מ קארפ מוסיף עוד שאדם שיש לו עצבות ומרה שחורה והוא צריך להרגיע את עצביו הרופפים, יש מקום להקל לו לשמוע מוסיקה בצנעה, וכתב: "וכך שמעתי מהגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, וכך שמעתי שמורים בעלי הוראה".

פרשת שמיני

אש זרה אשר לא ציוה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בעניין חטאם של נדב ואביהו יש לכאורה מחלוקת בין המדרשים, האם היו כאן **חטאים רבים** כדברי המדרש (ויק"ר כ): "בשביל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן: על הקריבה, שנכנסו לפני ולפנים; ועל ההקרבה, שהקריבו קרבן שלא נצטוו; על אש זרה, אש מבית הכירים הכניסו; ועל שלא נטלו עצה זה מזה, איש מעצמו עשו". או שהיה כאן **חטא אחד** כדעה האחרת המובאת באותו המדרש: "בארבעה מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן ובכולן מזכיר סורחנן, כל כך למה? להודיעך שלא היה בידם אלא עון זה בלבד... ושלא יהיה פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בידם בסתר שעל ידי כן מתו". ואעפ"כ אפשר לומר שאין כאן מחלוקת, שהרי בתורה מוזכר חטא אחד בלבד: **"אש זרה אשר לא ציוה אותם"**, ויתכן שהוא השורש שכל החטאים הנזכרים ועוד חטאים נוספים (כמו שהורו הלכה בפני רבם, או שלא נשאו נשים מפני שהיו שחצנים), כולם נבעו מהחטא היסודי שלהם שהרשו לעצמם **לחדש בעבודת ה' הנהגות שה' לא ציוה**, ומכאן קצרה הדרך לשאר החטאים. כך או כך, חובתנו לציין כי נדב ואביהו היו צדיקים קרובי המקום ככתוב: "בקרובי אקדש", עד שאמר משה לאהרן: "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך" (רש"י) ובמדרש (ויק"ר יב) מובא: "נמצאו שני בניך חביבין ממנו", והלקח הוא שגם גדולים וצדיקים עלולים להיכשל בחטא הקרבת אש זרה. ומפני שהחטא הזה **שכיח בכל דור** ראתה התורה צורך להזכיר אותו בארבעה מקומות.

גם בדורנו מצויים העושים-שבת-לעצמם, המנסים להתחבר ולחבר אחרים אל הקב"ה לא בדרכים שהקב"ה עצמו קבע אלא בדרכים שהם מחדשים. אנו מוצאים זאת בכמה אופנים: אם אצל **נוכלים** המתחזים למקובלים ומציגים עצמם כבעלי כוחות על טבעיים, ומנסים בתרופות אליל לרפא שבר בת עמנו על נקלה. התופעה הזו היא כנראה עתיקה וכבר המגיד מדובנא מזהיר שלא להסתמך על בעלי נסתר אלו וכך הסביר את הפסוק: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת", שכמו שהקב"ה במתן תורה לא התחיל בנסתרות כי אם בדברים הנגלים ומבוארים לעין כל רואה, ככתוב (ישעיה מח): **"לא מראש בסתר דברתי לאמר"**, כך גם אתם "אל תקבלו נסתרות מפי מי שנזדמן, כי אם רק מאותו חכם שכבר ידעת ושמעת מפיו הרבה חידושים בנגלה, אליו תוכל להאמין כי הוא חכם בנסתר גם כן, אבל כאשר אינו בדוק אצלך אם הוא **גדול בתורה בחלק הנגלה** וישמיע לך דברים ויאמר שהם סתרי תורה, שטה (זוז הצידה) מעליו ועבור, כי מה תלמוד ממנו".

את ה"אש הזרה" יכולים אנו למצוא גם אצל הלומדים את התורה עם דעות קדומות ומבקשים בתורה סמוכין לדעתם, עליהם כתב הרי"מ חרל"פ בהקדמתו לספרו "מי מרום" (על שמונה פרקים לרמב"ם): ש"יראת ה' הטהורה האמיתית באה לאדם בהיישרת המידות וזיכוכם, ובמיוחד בקניית מדת **הענווה** הגדולה מכולן, שיסוד יסודה לינק מן התורה ולקבל ממנה את כל מה שהיא מחנכת אותו. ולא ללכת אחרי הנחות קדומות **ולהשתמש בלימוד התורה למצוא סמוכין לרצונם ומאוייהם**, שבאופן זה אין לך הליכה אחרי שרירות הלב גדולה מזו, ותורה כשמה כן היא: מורה ומלמדת. וזהו יסוד לימוד-תורה-לשמה, להתפנות מכל רגשי האדם, אפילו היותר זכים, **ולהרכין הראש כולו** כלפי התורה ולהיות עומדים ומצפים ליהנות מאור קדשה באמת". את ה"אש זרה" יכולים אנו למצוא גם אצל אותם המנסים **לחדש בית מדרש ייחודי** כשהעומדים בראשו אין להם הידע וההכשרה התורנית הדרושה לסלול דרך ייחודית, שעליהם כתב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ד): "וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה רשע שוטה וגס רוח, ועליו נאמר: 'כי רבים חללים הפילה', אלו **התלמידים הקטנים** שלא הרבו תורה כראוי והם מבקשים להתגדל בפני עמי הארץ ובין אנשי עירם וקופצין ויושבין בראש לדין ולהורות בישראל, הם המרבים המחלוקת והם המחריבים את העולם והמכבין נרה של תורה והמחבלים כרם ה' צבאות".

סיפור לשבת וחג

שלושה סיפורי הלל לחג הפסח

"את עיני מן הדמעה את רגלי מדחי"

למרן ה"חפץ חיים", רבי ישראל מאיר הכהן מראדין היה חתן, הרב צבי (הירש) לוינסון, אשר נפטר בגיל צעיר. הוא היה אדם מיוחד עד למאוד בכל הליכותיו וידען מופלג בכל מקצועות התורה. עד כדי כך, שכשנפטר, רעייתו, בתו של מרן בעל ה"חפץ חיים", באה בפני אביה הגדול וטענה בפניו: "אבא, מכל הגבראים שישנם בעולם, לא מצא הקדוש ברוך הוא רק את בעלי?", אמר לה ה"חפץ חיים": "וכי מה רצית, כי במקום זה הקב"ה יקח שליש מהעולם?!" כה גדול היה האיש!

להרב לוינסון הייתה אחות חילונית. יום אחד קרה אסון איום במשפחה הזאת: היא ובעלה, שניהם נפטרו והשאירו אחריהם ילד יתום בן עשר.

נסע רבי צבי לבית אחותו, שם פגש את אחיינו האומלל. ארז את חפציו, כל מה שהיה בחדרו, ולקח אותו עמו אליו הביתה, לראדין. בבית ייחד לו חדר, ועיצב אותו עבורו בדיוק כמו החדר שהיה לו בביתו.

דא עקא, שהילד לא היה רגיל ללמוד תורה, ומתוך שעמום, היה יושב ובוכה שעות רבות.

אמר הרב צבי: אין ברירה, נדאג ללמדו את אותם המקצועות שהיה רגיל ללמוד בבית הספר הכללי, ושכר עבורו מורה שיקנה לו את השפה הרוסית.

מי שקרא מעט ספרים על התקופה ההיא, יודע שאצל מרן ה"חפץ חיים", לימוד רוסית היה מעשה חמור עד למאוד. הוא נלחם בכל כוחותיו נגד שילוב מקצועות חול ולימוד שפות בבתי הספר היהודיים. והנה כאן חתנו, הרב צבי, מביא אליו הביתה מורה ללמד רוסית את הילד הזה!

באו אנשי העיירה אל ה"חפץ חיים", והרימו קול צעקה: לימוד רוסית בביתו של גדול הדור! הייתכן?!

ענה להם מחבר הספר "שמירת הלשון": "רבי צבי הוא אדם גדול, והוא יודע מה שהוא עושה", ובזה נגמר הדיון.

עברו שנים, הילד גדל, עזב את ראדין והתגייס לצבא הרוסי. לאחר כמה שנים, ביום בהיר אחד, הוא הגיע לעיירה, לבוש מדים ועטור מדליות ודרגות.

התברר שהילד הקטן הבכיין התבגר ונעשה קצין בכיר בצבא הרוסי.

הוא ניגש ישר לבית האלמנה, הרבנית לוינסון (בעלה כבר נפטר), ישב ושוחח איתה כשעתיים, ובסיומן קם והלך לדרכו. איש לא ידע מה הייתה מטרת בואו ועל מה נסבה השיחה.

חלפו שנים, וכל בני משפחתו הקרובים של ה"חפץ חיים" נפטרו. נשארה רק הרבנית פיגה זקס, שהתאחדה עם משפחתה בארה"ב.

בחתונת אחד מצאצאיה, נכנס לפתע לאולם אדם שהיה נראה כמו גוי, ופנה לאורחים ושאל: "היכן פיגה", היא ניגשה אליו והתעניינה "במה אוכל לעזור?"

אמר לה האורח הלא קרוא: "אני הוא הנער שגדלתי אצל רבי צבי".

"הו, אני שמחה שבאת", הייתה תגובת הרבנית, "בוא, שב איתנו". ואז, עוד באותו ערב, הוא סיפר לה את כל המוצאות אותו מעת שיצא מבית משפחת לוינסון.

"דעי לך", כך אמר, "באותו לילה שהיו האנשים אצל ה"חפץ חיים" וקבלו על כך שרבי צבי לוינסון שכר מורה לרוסית עבור אחיינו, וה"חפץ חיים" דחה אותם, בטענה שרבי צבי אדם גדול הוא, באותו לילה בא ה"חפץ חיים" לביתו של רבי צבי ואמר לו: "יודע אני שהנך מקפיד על קלה כבחמורה, לכן אין לי שום טענות כלפיך, אלא ש'תורה היא וללמוד אני צריך'. תסביר לי בבקשה: איך קרה הדבר שהבאת לביתך מורה לשפה הרוסית עבור בן אחותך?".

נענה רבי צבי ואמר: " הרי הילד הזה הוא יתום מאבא ומאמא. הוא אינו מפסיק אפילו לרגע לבכות, ואני יושב וחושב, איך יכול אני לעשות משהו שיהיה לו טוב יותר כדי שיבכה פחות. לכן, שכרתי לו מורה לרוסית, וזה באמת עוזר. הוא בוכה פחות".

אמר לו ה"חפץ חיים": "נהגת כשורה, אתה צודק".

"אני", כך מספר אותו אחיין של הרב צבי לוינסון לרבנית, "שמעתי השיחה הזאת של ה"חפץ חיים", עם רבי צבי, ראיתי ושמעתי איך יושבים שני גדולי הדור ודנים כיצד ניתן למנוע דמעה מיתום, והדברים חדרו עמוק אל תוך לבי.

עברו שנים, התגייסתי לצבא, ושם עמדתי בפני נסיונות קשים, אבל היו שני דברים ששמרתי עליהם במסירות נפש: לא חיללתי שבת וחג, ולא הסכמתי בשום אופן להתחתן עם גויה.

עד שפעם אחת עמדתי בפני ניסיון נורא. הייתה גויה אחת שרציתי להתחתן איתה, אך ידעתי שאם אתחתן איתה, אנתק את עצמי מעם ישראל. ואז חשבתי לעצמי: עם כזה, ששני הגדולים שלו מסוגלים לשבת ולדון במלוא כובד הראש איך למנוע כמה דמעות מיתום, עם כזה לא עוזבים ברגע. צריכים על זה שיקול דעת גדול! החלטתי שטרם אעשה את הצעד המכריע הזה, אלך להתייעץ, ועם מי יכול אני להתייעץ, מי יש לי בעולם? הרבנית לוינסון!

המשך בעמוד הבא...

הגעתי לראדין, ישבתי עם הרבנית וספרתי לה את סיפורי, והיא שכנעה אותי בכל כוחה לא לעשות זאת. היא אמרה לי: "היום נראה לך שיהיה לך טוב עם הגויה, אך דע לך: ביום שלא תמצא חן בעיניה במשהו הקטן ביותר, היא תירק עליך ותצעק שאתה יהודי מלוכלך. לא כדאי לך להתעסק איתה, כי בסוף אתה עוד תסבול ממנה. עליך להישאר יהודי לעולם".

"ואני", המשיך אותו רוסי וסיפר לרבנית פיגה, "קיבלתי את דבריה, והלכתי להודיע לאותה גויה שאין בכוונתי להתחתן איתה. אבל עוד לפני שהספקתי לומר לה זאת, היא כבר ירקה עלי!!!".

"נשארתי יהודי", סיים את דבריו בהתרגשות, "בזכות ה"חפץ חיים" ורבי צבי, בגלל ששמעתי כמה איכפת להם מדמעה של יתום"!!

"כי ישמע ה' את קולי"

לפעמים זוכה אדם לראות בחוש כיצד תפילתו נענית. על מעשה כזה סיפר רבי דוד שמידל מ"אתרא קדישא", שעיניהם פקוחות על כל בתי העלמין היהודיים בעולם. (רק באחרונה חשפו חילול זוועתי ממש, שקשה לתאר במלים, של בית עלמין יהודי באוקראינה.):

בעיר גרודנא שבבלארוס, החריבו הגויים את בית הקברות היהודי שבמקום. את כל העצמות שנחשפו והתגוללו כדומן על פני האדמה, אספו בתוך ארגזים והניחו במחסן.

הרב שמידל הקים קול זעקה גדולה בעניין. טילפן לראשי הממשל המקומי, דיבר עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, ולאחר משא ומתן ארוך ומיגע, הסכימו הרשויות לאפשר לו לקבור את העצמות.

מיד מינה שליח יהודי מהארץ לטפל בהבאת העצמות לקבורה כדת משה וישראל. הורה לו לטוס לשם, לגשת אל האחראי ולקבל ממנו את ארגזי העצמות, כדי לקברן בבית הקברות המקומי. והוסיף הרב שמידל וביקשו להשתדל מאוד, שמיד כאשר יקבל לידיו את שקי העצמות, יעשה הכול כדי שעוד באותו יום ייקברו בקבר ישראל, לקיים את המצווה "כי קבר תקברנו ביום ההוא".

הגיע השליח לבלארוס, נסע לעיר גורדנא ונכנס למשרד בית העלמין. אמר: "שלום, אני נשלחתי בקשר לעצמות של היהודים". בתחילה הם ניסו להתחמק, אמרו: "האחראי לא נמצא".

- טוב אני אחכה לו.

- לא הבנת, הוא לא יבוא בעוד כמה דקות הוא יבוא בעוד שבועיים.

- זה בסדר, הבאתי איתי מספיק אוכל, אמתין לו כאן עד שיבא...

ראו הרוסים שמדובר באגוז קשה לפיצוח, הרימו כמה טלפונים, ובסוף אמרו לו: "טוב תיגש עם משאית למחסן במקום מסוים, ותיקח משם את שקי העצמות".

פנה למקומי שאינו יהודי, שכר אותו עם המשאית שלו להעביר את העצמות, תוך שהוא מסביר לו שמוכרחים לסיים את קבורת העצמות עוד בו ביום, והבטיח לו תוספת תשלום על כך.

העמיסו את העצמות והביאו אותן למתחם בית הקברות. "כעת", אמר היהודי לגוי, "עלינו לסיים את הקבורה עד שהשמש תשקע".

"מה פתאום", התפלא הגוי, "זה לא בא בחשבון"!

"אבל אני סיכמתי איתך", התעקש היהודי.

"גם אם סיכמנו, זה פשוט לא שייך להספיק להכניס את כל תכולת המשאית הזו לתוך האדמה עד השקיעה! אפילו אם אביא עוד שני אנשים לא נספיק. רק אם היה לי חמשים פועלים, זריזים ונמרצים, אולי הייתי יכול לסיים את המלאכה בזמן, אבל בצורה כזאת- פשוט לא שייך!

בחן היהודי את המצב וראה שהצדק עמו, זוהי משימה בלתי אפשרית!

נעמד והתפלל מעומק לבו: רבונו של עולם, אני עשיתי מה שיכולתי, באתי מהארץ, התעקשתי איתם, שכרתי את הנהג הזה והודעתי לו מראש שצריכים לקבור את העצמות היום, עשיתי כל מה שביכולתי לעשות, יותר מזה אינני יכול לעשות. אנא ממך, עשה אתה את השאר!

הוא טרם כילה לסיים תפילתו האישית לבורא עולם, והנה הוא מופתע שמישהו דופק לו על הגב. הוא הביט לאחוריו והנה הוא רואה יהודי.

"היהודי שאל אותו היכן הקבר של פלוני?"

"אינני יודע", ענה, "ומי אתם?"

"אנחנו באנו לכאן להתפלל..."

"מי זה אנחנו?"

הוא הסתכל לעבר הכניסה לבית הקברות, והנה הוא רואה אוטובוס עמוס בחורים.

"כמה בחורים יש באוטובוס?" - שאל האיש.

"חמשים"...

עלה לאוטובוס והכריז: "ברצוני לספר לכם סיפור מה אני בדיוק עושה כאן", ואז סיפר את כל הסיפור, וסיים: "אינני 'מקובל' או בעל מופת, אך דבר אחד יודע אני ברורות: תוך כדי שהתפללתי, אתם הגעתם למקום בעוד אני מתפלל! עכשיו תעשו מה שאתם רוצים"...

כל הבחורים, בלי אומר ובלי דברים, הורידו את החליפות המהודרות, הפשילו שרוולים והתחילו לעבוד במסירות עצומה. עד שקיעת השמש כל העצמות היו טמונות בתוך האדמה!

דקות ספורות לפני השקיעה תמה ונשלמה מלאכת הקודש.

בזאת נסתיימה שליחותו, ומיודענו, נציג אתרא קדישא, שב ארצה בהרגשת סיפוק עצומה, שבחסדי ה' זכה לקיימה על הצד הטוב ביותר.

המשך בעמוד הבא...

כשישב לביתו, נשא עיניו השמימה ואמר: "רבונו של עולם, זיכית אותי במצווה כזאת גדולה, אך שמחתי אינה שלימה מאחר ובביתי בת אחת והיא בת שלושים, ועוד אחת בת שלושים וחמש. יהי רצון מלפניך שיתחתנו כבר וימצאו מנוחתן בבית משלהן". תוך חדשיים שתיהן התארסו! וכעבור זמן קצר נישאו והקימו משפחות לתפארה.

כעת זה כבר היה ממש מופת גלוי. כאשר סיפר זאת לחכם אחד, נענה ואמר לו: הרי פסוק מפורש הוא במגילת רות (א, ח-ט), שנעמי אומרת לשתי כלותיה: "יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי יתן ה' לכם ומצאן אשה בית אישה"... (שמעתי מפי המגיד הרב שלמה לוונשטיין והנ"ל רואים אור גם בפירושו להגדה של פסח "ומתוק האור". את הסיפור על ה"חפץ חיים" שמע מפי הרב ראובן קרלשטיין שאת פרטיו שמע מפי נינו של ה"חפץ חיים").

"אני אמרתי בחפזי כל אדם כזב"

כה אמר וסיפר הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לתלמידי ישיבת הכתל, במהלך שיעורו השבועי:

"לפעמים נראה לנו שמישהו אינו נוהג כשורה, אך הרבה תלוי בחינוך שהוא קיבל. אי אפשר לדון יהודי שעלה מרוסיה, כמו שדנים יהודי שגדל בירושלים או בבני ברק. גם יהודי שעלה מאתיופיה, לא תמיד יודע כל מה שיודע יהודי שגדל כאן. זוהי ודאי סיבה טובה לדון לכף זכות, לקחת בחשבון היכן גדל והתחנך יהודי זה שאנו דנים אותו. אבל, חוץ מזה, צריכים לקחת בחשבון שלפעמים איננו מבינים כלל את מה שרואות עינינו. "אני אמרתי בחפזי, כל האדם כזב" (הלל, תהלים קטז, יא) אם הייתי ממתין ולא נחפז, הייתי רואה שלא האדם כוזב, אלא העיניים שלי כוזבות. הייתי רואה את הדברים נכון.

"אספר סיפור נאה שקראתי בעניין זה. מעשה בשני ידידים טובים, שהמציאו המצאה מסוימת, והקימו יחד מפעל ליצור אותה המצאה.אחד השותפים עסק בייצור המוצר, וחברו עסק בשיווקו. יום אחד נסע המשווק לארה"ב ופגש שם אדם שהסכים להזמין 30 אלף יחידות של המוצר והיה מוכן גם לשלם סכום יפה כמקדמה, אבל בשני תנאים: המוצרים צריכים להגיע אליו עד לתאריך מסוים, וכן, עליו לקבל זיכיון בלעדי להפצת המוצר בארה"ב וקנדה. המשווק ידע שכרגע ישנם במחסני המפעל רק שבעת אלפים יחידות שמוכנות לשיווק מידי, ולכן שוחח עם שותפו בטלפון, וסיכמו ביניהם שאפשר להגיע למספר היחידות הנדרשות עד התאריך הנקוב.

"סגר" המשווק את העסקה עם המזמין, חתם על חוזה, לקח את המקדמה וחזר לארץ. בהגיעו למפעל חשכו עיניו. המקום ריק, אין מכונות, אין פועלים, אין מוצרים, אין שותף, אין שום דבר. הדבר היחיד שמצא שם היה יומן של המפעל, ובו כתוב ששבעת אלפים היחידות שהיו במחסנים נמכרו לחברה המתחרה. החליט בלבו, ששותפו בגד בו לכל אורך הדרך. איך ייתכן אחרת? הרי כל הסימנים מצביעים לכיוון זה.

ומה התברר לבסוף? מערכת החשמל במפעל קרסה, ובלי חשמל המכונות אינן עובדות. השותף התקשר לחברת החשמל אבל שם נאמר לו שיהיה עליו להמתין ימים רבים עד שניתן יהיה לתקן את הקלקול, ובינתיים יעבור התאריך שהתחייבו לגביו לספק את הסחורה. לא נותרה ברירה אלא להעביר את המפעל למקום אחר. שכירת מקום חדש והעברת המכונות עולה כסף רב, וכדי להשיג את הסכום הנדרש לכך, לא הייתה ברירה אלא למכור את שבעת אלפים היחידות לחברה אחרת. לא לפני שזו התחייבה בהסכם חתום, שלא למכור את המוצרים בארה"ב וקנדה. בכסף שקיבל העביר את המפעל למקום החדש, העביד את הפועלים בשלוש משמרות, הספיק לשלוח את כל המשלוח לאמריקה, אבל היות והפועלים עבדו בשלוש משמרות, נתן להם חופשה של שבוע ימים. לכן, כרגע אין מכונות במבנה הקודם, אין פועלים, אין מוצרים ואין שותף. אבל, הכול בסדר גמור והשותף פעל כראוי ובנאמנות. בשעת מעשה אין רואים תמיד את התירוץ. צריך לדעת לדון לכף זכות."

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

רבים פנו בשאלה: בעקבות כך ששביעי של פסח חל השנה ביום שישי, האם יהיה מותר לאכול חמץ וקטניות (לאשכנזים) בשבת שאחרי שביעי של פסח? האם יהיה מותר לבשל מאכלי קטניות (הכשרים לפסח לאוכלי קטניות) בשביעי של פסח עבור שבת? כמובן שכל השאלה הזאת אינה רלוונטית כלל לבני חו"ל ששומרים יו"ט שני של גלויות.

תשובה:

באשר לקטניות: האשכנזים וכן כמה מעדות המזרח נהגו לא לאכול קטניות בפסח, אבל גם לשיטתם מותר להשהות קטניות בבית בפסח ואין צריך למכור אותם במכירת חמץ.

אמנם כאשר מדובר על בישול קטניות בשביעי של פסח שחל ביום שישי עבור שבת אז יש לדון מצד ה'עירוב תבשילין' שכידוע אי אפשר לבשל מיו"ט לשבת אלא אם כן עשינו ערוב תבשילין מערב יו"ט, אולם גם אם עשינו, בנידון זה יש לדון אם הערוב יועיל לעניין זה שהרי אנו נמנעים מאכילת קטניות בפסח,ונחלקו בכך גדולי הפוסקים יש המתירים ויש האוסרים[א].

אך יש לדעת שגם לדעת המתירים[ב], יש לעיין באיזה כלים נבשל את הקטניות שהרי בכלי חמץ ודאי שלא נוכל להשתמש לשם כך, ואם נשתמש בכלים הכשרים לפסח יש לברר האם לשנה הבאה נצטרך להכשיר את הכלים שהרי הם בלועים בקטניות האסורים בפסח? והנה בכך החיים[ג] הביא בשם פוסקים שמותר לכתחילה לבשל בכלי שבלוע בו קטניות אם הוא אינו בן יומו, ולפי זה לא נצטרך להכשיר את הכלים לפסח הבא, אמנם יש לדעת שבאותו יום לא נוכל לבשל בכלים אלו מאכלים שאינם קטניות כדי לאכלם בו ביום. והנה זה מצד ההלכה, אבל כמדומה שנהגו לא להשתמש בכלים שבלוע בהם קטניות אף אם אינם בני יומם וכן יש ללמוד מדברי המהר"ם שי"ק[ד] בתשובה[ה], ולפי זה מצד המנהג נצטרך להכשיר כלים אלו שנה הבאה עבור פסח ואין הצר שוה בנזק המלך, אך כאמור למקל להשתמש בכלים אלו עבור פסח שנה הבאה ללא הכשרה יש לו אילנות גדולים להישען עליהם.

דיון זה שייך גם לגבי זהות הכלים שנאכל בהם את הקטניות בשבת עצמה[ו].

והנה בדרך כלל כשמבשלים מאכל מסוים בדרך כלל רגילים לטעום ממנו בזמן הבישול, אך בנידון זה יש לזהר מאד שלא לטעום מהקטניות כל זמן שעדיין אנו בתוך שביעי של פסח שהרי קטניות אסורים באכילה בפסח למנהג האשכנזים[ז].

באשר לחמץ: ודאי וודאי שאי אפשר לבשל חמץ בפסח וזה פשוט, אלא השאלה היא האם מותר לאכול בשבת שלאחר הפסח מהחמץ שנמצא בביתנו שנמכר לגוי[ח] בשבת שלאחר שביעי של פסח, והנה אין לאסור מצד הלכות מוקצה 'מיגודאיקתצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא' (כיון שהוקצה מאכילה ומשימוש בבין השמשות של ערב שבת כי אז זה עדיין ספק שביעי של פסח אם הוקצה לכל יום השבת) שהרי בנידון זה זה מוגדר כ'מיגודאיתקצאי מחמת יום שעבר' ולהלכה אין אנו אומרים 'מיגודאיתקצאי מחמת יום שעבר'.

אבל יש לדון מצד זה שהחמץ מכור לגוי ועדיין לא יבוא לרשותנו אלא במוצאי שבת, ואכן בספר אורחות שבת חלק ב'[ט] כתב שאין ראוי לאכול מחמץ הנמכר לגוי, אלא אם כן התנו עם הנכרי בשעת המכירה שאם ישתמשו בחמץ ינכו לו מן החשבון'. וכן בלוח ארץ ישראל לגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל כתב שאין לאכול בשבת זו מחמץ הנמכר לגוי מחמת איסור 'גזל הגוי'.

אמנם הגר"ע יוסף שליט"א פסק[י] שאין לחוש בזה לאיסור 'גזל הגוי' ומותר לכתחילה לאכול חמץ בשבת שאחרי פסח.

אמנם כמובן שאם יאכל את החמץ בכלים של פסח בעוד החמץ חם יצטרך לשנה הבאה להכשיר את הכלים ועיין לעיל הערה 5.

א - עיין מ"מ בספר פסקי תשובות חלק ה' סימן תקכ"ז אות כ'.
ב - או כגון באופן שמבשל בחוה"מ ואז אין את הדיון מצד 'העירוב תבשילין'.
ג - סימן תנ"ג ס"ק כ"ז.
ד - או"ח סימן רמ"א.
ה - ואין לצרף כאן את שיטת ה'חכם צבי' משום ששנה הבאה שנת תשע"ג היא איננה שנה מעוברת.
ו - בשבת עצמה כבר נוכל להשתמש בכלי החמץ אבל כמובן שזו טרחה גדולה בשבת עצמה להחליף את כל מערכת הכלים ואין זה מתאים שבשבת נעשה זאת (עיין רמב"ם מהלכות שבת פרק כ"ד הלכה י"א) אך להוציא כמות קטנה מכלי החמץ אין בזה איסור (עיין גם במה שכתבתי בהמשך התשובה לגבי המכירה לגוי שאינה פוקעת בשבת עצמה) ולהשתמש בכלי הפסח אנו נכנסים לאותו דיון שכתבתי לעיל לגבי הסירים שמבשלים בהם את הקטניות (אם אנו אוכלים את הקטניות בעודם חמים, אמנם בנידון זה יש לצרף שאין זה בליעה ע"י בישול אלא ע"י עירוי או ע"י כלי שני) וכלים חד פעמיים זה פתרון טוב.
ז - ואף שיש מהפוסקים שאסרו לבשל קטניות בשביעי של פסח שמא יטעם ממאכלים אלו (עיין מ"מ בפס"ת דלעיל הערה 74) מ"מ תמוה איך אפשר לחדש גזירות חדשות.
ח - ויש לעורר כאן מה שכותבים הפוסקים שלאדם הפרטי ראוי שלא לסמוך על מכירת החמץ בחמץ גמור אלא יכלכל את צעדיו באופן כזה שלא יישאר לו חמץ בפסח ואם נשאר כמות קטנה יבער אותה עם החמץ בערב פסח או יתרום אותה לעמותה האוספת חמץ כדי למכרו לגוי, ולחלק לאחר הפסח לנזקקים.
ט - פרק תשעה עשר הערה תקנ"א.
י - אבל אם מדובר בחמץ שלא נמכר לגוי אלא ממש שייך לגוי ולקחתי ממנו בשבת עצמה חמץ זה אין איסור מצד זה.
יא - שו"ת יחוה דעת חלק ב' סימן ס"ד וז"ל 'ובהיות שבשטר מכירת החמץ לגוי נכתב במפורש, שהגוי מרשה למוכרי החמץ לקחת אחר הפסח מהחמץ שנמכר מאליו, וישלמו לו אחר כך מחיר החמץ, אין לחושב זה גם משום גזל הגוי שהוא אסור, כמבואר בחשן משפט (סימן שמח סעיף ב, וסימן שנט סעיף א). ולכן מותר ליטול ולאכול מן החמץ הנמכר לגוי בשבת שאחר שביעי של פסח, ואין לחושב זה כלל' וכן הוא בחזון עובדיה על פסח הלכות מצורי מזו הכשרים לפסח סעיף כ"א (עמ' קכ"ג בדפי הספר).

שביבים / שאול שיף

ברייתא דר' ישמעאל ראה

בספר "אמרי רבי שפטיה" מאמרים למועדי השנה, דברי הגות ומחשבה, מכתבי תודה וחידושי סוגיות, מאת הגאון רבי שפטיה הלוי סגל זצ"ל עם הארות והוספות מבנו הגאון המקובל רבי יהודה זרחיה הלוי סגל זצ"ל, שהיה מהצדיקים הנסתרים של הדור הזה כתוב:

"יש מדרש פליאה: הים ראה וינס, מה ראה? ברייתא דר' ישמעאל ראה. ונאמרו בזה הרבה פירושים. ונראים בעיני הדברים כפשוטם: בנס קריעת ים סוף נתגלתה אחת המגדות שדורש ר' ישמעאל,

שהפרט היוצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. קריעת ים סוף שבאה כדברי חז"ל אחרי שקפץ נחשון בן עמינדב בראש וכו' לדעת ר' יהודה, ולדעת ר' מאיר שבט בנימין ירד לים תחלה (סוטה ל"ז ע"א) הראו מסירות נפש לקיים דבר ה', "דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות י"ד-ט"ו) ונכנסו עד חוטמם במים, וכדרש חז"ל (שם) על נחשון מהמקרא (תהלים ס"ט) "הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש". וכשאדם מראה מסירות נפש אין כוח בטבע מעכב. והכוח הזה שהתגלה בפרטים בעם - בא ללמד על כל הכלל של כל בית ישראל. ולכן, הים ראה וינס. ועוד, זה בא ללמד על כל תקופה ותקופה ועל כל תאריך ותאריך, זמן וזמן, שיש תמיד בכוחו של האדם הנושא את התואר האציל "צלם אלוקים" לשלוט בטבע. ומשמים ישנו את הטבע כדי לקיים את דבר ה'.

דורנו מאמין שבכוחה של פצצת אטום להפוך את העולם, ומדוע לא נאמין שהאדם בעצמו הוא האטום הגדול ביותר, שיש בידו להפוך את התבל...

האדם הוא עולם קטן, כך אומרים חכמי המוסר מימים ימימה. אבל לא הכול זוכים לממשל בעולם הקטן. רוב הבריות רודפים להשיג את הערב להם, את הכבוד המדומה, ואת הממון כדי ליהנות, וכוחות הטבע הלא המה המושלים בהם, ומטים את רצונם וכיסופיהם אליהם, למלא תאוות לבם, אבל, יש בני עלייה והם מועטים המתגברים על כל נטייה שהיא, והם המה המושלים בעם, מושלים ביצרם. הם המושלים באריות.

וכפי שידוע לנו מספרי המקובלים והמוסר שהעולמות כולם שלובים זה בזה, והכובש את יצרו מניע את העולמות ממעל, לשדד כוחות הטבע. הרי האדם שהצלם הקדוש נסוך עליו הוא הוא המושל האמיתי לא רק על עולמו הקטן שלו, אלא גם בזכותו וכוחו נגרמים שינויים רדיקליים בכל היקום. ולכן, מובן מאליו שלדבר קטן יחשב קריעת ים סוף בזכות ארונו של יוסף.

העם המסוגל להוליד מקרבו צדיקים בדור של יציאת מצרים, וטיפוסים כיוסף הצדיק וכנחשון בן עמינדב וכו', בו גנוזים כוחות טמירים אשר צריכים עוד להתגלות".

להתבייש ובכל זאת לפעול

פרשת שמיני פותחת בציוויו של משה רבנו לאהרון הכהן על קורבנות היום השמיני למילואים, ולאחר מכן נאמר: "ויאמר משה אל אהרון קרב אל המזבח ועשה את חטאתך" וגו' (ט', ז), ומבאר רש"י: קרב אל המזבח, שהיה אהרון בוש וירא לגשת. אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת". בספרי החסידות מובאת אמרה בשם הבעש"ט:

למה אתה בוש? לכך נבחרת! כלומר, בגלל שיש בך בושה ואינך מרגיש ראוי לעבודה, לכך נבחרת, זו הסיבה שה' בחר בך לעבודה. אילו היית מרגיש כי אתה ראוי להיות הכהן הגדול, לא היה חפץ ה' בך לתפקיד. מאן דאיהו זעיר, איהו רב.

כותב האדמו"ר מטולנא, רבי יצחק מנחם ויינברג שליט"א בספריו על פרשת השבוע, "המה ינחמוני": "קראתי באחד מספרי חב"ד, שהאדמו"ר האמצעי, רבי דוב בער (בנו של בעל התניא) לא היה נוהג לעלות לתורה במשך השנה כולה. רק בשמחת תורה בעלייה של "כל הנערים" היה מצטופף עם הילדים ומברך יחד אתם. כאשר שאלו אותו על הנהגתו זו, הסביר, כי הוא בוש מפני התורה ואינו מרגיש ראוי לעלות לתורה. התפעלתי מאוד מהנהגה זו וסיפרתי על כך לאדמו"ר בעל "פני מנחם" מגור. לאחר כמה ימים התקיימה אצלו הכנסת ספר תורה, והסופר שהיה אברך צעיר ביקשני לומר לאדמו"ר שישחרר אותו ממעמד כתיבת האותיות, שם יימצאו גדולי תורה והאברך התבייש לעמוד במחיצתם. אמר ה"פני מנחם" סיפרת לי על האדמו"ר האמצעי שהיה בוש לעלות לתורה. הנה גם אני חש כך בכל פעם שקוראים אותי לעלייה, אך מנהג אבותיי בידיי ואני עולה לתורה, ויחד עם זאת אני מתבייש מאוד בפנים הלב. תאמר לאברך שיבוא ויתבייש.

כלומר, אסור שהבושה תהיה בושה מונעת מלעשות את הדבר הנכון. מאידך, יש בבושה מעלה גדולה וטוב מאוד שהיא קיימת. שביל הזהב הוא, אם כן, להתבייש ובכל זאת לפעול".

ומוסיף האדמו"ר שליט"א: על הפסוק בפרשה "כל הולך על גחון", אומרים חז"ל ויו דגחון הוא חציין של אותיות ספר תורה (קידושין ל, ע"א). אמר הרבי מקוצק, כי יש פה רמז לאדם שלמד הרבה תורה ויכול חלילה להגיע להתנשאות, מי ידמה לו ומי ישווה לו, גמרתי כבר חצי מהתורה, אומרים לו חז"ל: לך על גחון, השפל עצמך, ואין לך במה להתגאות. וכמאמר חז"ל "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

(אבות ב', ח)

סיפור לשבת

וידם אהרן...

להלן סיפור מרטיט המובא בכתבי רבי חיים ויטאל זצ"ל ובו אולי טמונה התשובה למאורעות הקשים ביותר שחווה עם ישראל בימים הללו:

אברך נשוי מזה שנים אחדות ואחיו הצעיר יצאו בליל שבת מבית הכנסת בדרך לבית אמם לברכה בשבתא טבא, בבית השתררה חמימות נעימה, הנרות דלקו ברוגע, השולחן ערוך לכבודה של שבת. רק הכסא הפנוי בראש השולחן, הכסא של אביהם שהלך לעולמו שנתיים לפני כן, הפריע לפתע את המנוחה. רגשות געגועים וצער מלאו את הלבבות, אמא ישבה כדרכה על כסאה ועיינה

המשך בעמוד הבא...

בספר, שבתא טבא - אמרו הבנים, שבתא טבא אמרה האם, כשהיא משתדלת בכל כוחה להסתיר את הדמעות שזלגו מעיניה ללא הרף. - שוב את בוכה, אמר בנה יוסף הרי צריך להיות גבול לדבר, היום שבת קודש ואסור להצטער. אבל יודעים אתם, אמרה האם, היום לפני שנתיים הלך אביכם מן העולם ואיך אפשר להתאפק ולא לבכות? אמר יוסף היום יש לך סיבה אבל מה היה אתמול ושלשום? כבר עברו שנתיים ואין את יכולה למצוא מרגוע. את בוכה ומצטערת, ואבא בגן עדן, בודאי אינו שבע רצון מכך. ובורא עולם - בודאי שגם הוא אינו רוצה בזה, בשולחן ערוך נאמר מתי צריך להצטער הרבה, מתי פחות, ומתי לחדול. אם אינך נוהגת כך, את מראה שאינך מסכימה לרצון הבורא. סיים הבן את דבריו.

האם קמה, מחתה את דמעותיה ואמרה: הצדק איתך, יוסף. בכל כוחותי רוצה אני לשכוח, אבל אין אני יכולה, ושוב החלה למחות את דמעותיה. פתחה שושנה הקטנה ואמרה: אמא אנו רוצים לראות אותך שמחה תמיד, גם אני רוצה, אמרה אמא, אני מבטיחה לכם שאשתדל לשמוח בכל כוחי.

ברך יוסף את אמו בשבתא טבא ופנה ללכת לביתו, דוד הצעיר התגורר בבית אמו ומלא את תפקידו של אבא, הוא קידש על היין, ובמשך כל הסעודה הרגישו כולם את מנוחת השבת האמיתית, אמא אפילו חייכה. הבנים סיפרו מפרשת השבוע והאם שאבה נחת. כולם הלכו לישון בשעה מאוחרת וגם האם הרגישה בקרבה מרגוע שלא הרגישה כמותו מיום שבעלה הלך ממנה.

בזכרונה עלה השידוך שהוצע לה לאחרונה, וכשהיא נזכרת בו היא רועדת כולה, אבל הפעם ישנה במנוחה. ובחלומה הנה אנשים רצים, גם היא רצה וכך יצאו את העיר ובאו ליער עבות. הם המשיכו לרוץ בתוך החשיכה, ולפתע חדר האור והיער הסתיים, השמש נראית באור גדול, והיא רואה לפניה גן גדול מלא פרחים יפים ונהדרים המפיצים ריח נפלא. מסביב לגן נראו אפיקי מים תכולים.

לפתע ראתה לפניה יהודי בעל זקן כסוף, לבוש בגד לבן ארוך. היהודי שאל אותה אם היא רוצה לראות את בעלה, ומיד הלכה אחריו בלב דופק. הזקן נעצר ליד עץ גדול מלא פירות יפים וגדולים, ומרחוק ראתה מגרש גדול, מגודר בגדר מוזהבת, בתוך המראה ראתה יהודים מלובשים בגדים צבעונים יושבים בשורות ולומדים תורה, באמצע עמד יהודי צעיר ואמר לפניהם שיעור... חכי קצת, אמר היהודי הזקן, מיד יסיימו את השיעור ואז תראי אותו. היא הסתכלה לכל עבר ולא האמינה למראה עיניה, השיעור נגמר והיהודי שאמר את השיעור התחיל ללכת לעברה, פתאום הכירה רחל את הבגד העליון של בעלה, ראשה הסתחרר והיא ראתה שזה בעלה העומד לידה. "אברהם"! צעקה ונפלה על העץ שעמד לידה. "אני הוא", השיב בעלה, הרגעי! זמן רב נשארה על עמדה בעיניים עצומות.

משבשה אליה נפשה פקחה את עיניה ושאלה: מדוע הלכת ממני בגיל כה צעיר? דעי לך, השיב בנעימות, העולם שבו את חיה הוא כמו ארץ גזרה שלשם נשלחים אנשים בכדי להשלים עניינים מסויימים או לסבול על עבירות שעשו מקודם, העולם האמיתי הוא כאן, אני כבר שהיתי פעם בעולם לפני שהכרת אותי, הייתי גאון וצדיק גדול, אבל לא רציתי לישא אישה ולהוליד בנים, שלא יפריעו מלימודי. כשהסתלקתי מן העולם נתנו לי ראשות של ישיבה בגן עדן והתחלתי לעלות במעלות עליונות, כשמצאו שלא נשאתי אישה ולא הולדתי בנים, נשלחתי לעולם שוב, כדי לישא אישה ולהוליד בנים, ונשאתי אותך לאשתי. כשנולד ילדנו השביעי קראו לי לשוב לגן עדן לישיבה שלי, שבה חיכו לי כולם, גדולה זכותך שאני בעלך, כי יש לי כאן שם טוב, וכשיבוא הזמן נחיה שוב ביחד ובעונג, בעולם זה.

אמרה לו אשתו, לא ידעתי שאתה למדן כה גדול, ואף פעם לא היה לך זמן ללמוד הרבה. ענה בעלה: גם אני לא ידעתי, כיון שבאתי לעולם רק ליתן את מה שחסר לי - לישא אישה ולהוליד בנים ולפרנסם כראוי, וכשיצאתי מן העולם מיד נתמלא ראשי בידיעת התורה לאין קץ.

הוסיפה אשתו לדבר, ושאלה: מדוע יוסף שלנו אינו מצליח בעסקיו? השיב לה בעלה: בודאי את זוכרת את הדין-תורה שהיה ליוסף עם יהודי אחד, יוסף זכה בדין, אבל מכיון שציער את היהודי רצו להענישו בעונש חמור. אני העתרתי בעדו וביקשתי שיתנו לו רק ארבע שנים קשות בעסקיו. בעוד שנה תיגמר תקופת העונש והוא יתחיל להצליח. ומה עם דוד שלנו, הרי מלאו לו עשרים וארבע, ועדיין אין מציעים לפניו שום שידוך, וגם אין לי הוצאות לחתנו? חייך בעלה ואמר: הסיבה לכך היא, שבת זוגו של דוד איחרה לבוא לעולם, עכשיו היא רק בת שלוש עשרה וגרה בארץ אחרת, בעוד חמש שנים תבוא אל עירכם, תתחתן עם דוד ותתן לו את כל הוצאות החתונה.

רחל התחילה לרעוד ובזכרונה עלה זכרון מכאיב, ללא כוח שאלה את בעלה: מפני מה קרה האסון לבננו בן השלוש, והוא נהרג על ידי גוי שיכור? חייך בעלה ואמר: בואי אחרי!

היא התחילה ללכת והגיעה לגן מלא אור ובו שתולים עצים קטנים פורחים מכל צדדיהם, כאילו מתבוננים בה. מן השמים ירדו כמין עמודי אור בצבעים שונים. ציפורים נאות פרחו מעץ לעץ והיא שמעה את שירתן. היו ששרו "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", אחרות זימרו "למען יזמרך כבוד", זבובים גדולים מכל הצבעים עפו ושרו לתוך אזניה "שלום, שלום, שלום, לרחוק ולקרוב", צבאים קטנים רצו בעשב ושרו "ואני אשיר עוזך וארנן לבוקר חסדך". גם העשב עצמו שר "יהי כבוד ה' לעולם". העצים זמרו אף הם "ירננו כל עצי יער".

לפתע ראתה מלמעלה עגולי אש מרצדים בשלל צבעים, הם התייצבו לידה כעמודים ואחריהם באו מלמעלה מלאכים קטנים בעלי כנפיים וגם הם ניצבו לידה, מסביב נשמעה מנגינה נהדרת של כלי נגינה, הרגישה שנשמתה פורחת ממנה והיא עומדת להתעלף, מיד לקח בעלה עשב מן הגן והניחו על אפה, רוחה שבה אליה, הביטה שוב וראתה חופה עשויה אבנים טובות נוצצות בכל צבעי הקשת, אל מתחת לחופה בא מעין מלאך ועמד מולה, היא הכירה שזה בנה ההרוג, והוא צוחק לפניה בחדווה רבה, היא התעלפה בשנית, ושוב נתן לה בעלה להריח מאותו עשב, היא פקחה את עיניה וראתה שאין זו טעות, היה זה בנה ולא אחר.

פתחה ושאלה אותו: מדוע הלכת ממני בגיל כל כך צעיר? השיב לה הילד: הכול לפי חשבונו של בורא העולם, כבר הייתי בעולם לפני שנולדתי אצלך, נולדתי אז למשפחה מיוחסת, בעירנו אירעו מעשי פרעות והגויים רצחו את כל היהודים, נשארתי אני לבדי

המשך בעמוד הבא...

כבן חצי שנה. לקחה אותי גויה לביתה ואצלה גדלתי, עד שפדו אותי היהודים וחזרתי להיות ביניהם עד שנהייתי לגאון גדול וחייתי כל שנותי בנחת ובשלווה. כשנפטרתי מן העולם, התקבלתי לעולם האמת בשמחה ועליתי מעלה מעלה עד שהגעתי למקום שממנו לא יכולתי לעלות עוד. מכיון שינקתי שנה אצל אישה נוכריה, משפטי יצא שאוולד שוב ואינק שלוש שנים אצל אם יהודיה ואז אוכל לבוא אל מקומי הגבוה. אז נולדתי אצלך, אימא, וזכות גדולה היא עבורך. כשנסתיימו שלוש השנים נלקחתי חזרה אל מקומי, כי לא היה לי כבר מה לעשות בעולם האומלל הזה.

אבל מדוע הלכת באופן נורא כל כך? הוסיפה האם לשאול. השיב הבן ואמר - כשעמדתי להיפטר מן העולם, נגזרה גזירה גדולה על יהודי עירנו וכולם היו אמורים להיהרג, גם את ואבינו, אז כיבדו אותי שאהיה כפרת העיר כולה ונרצחתי למענם, ובכך הצלתי את העיר כולה. לכן זוכה אני לכל הכבוד הגדול הזה כאן, לאף אחד בגן עדן אין רשות לראות אותי, רק לאבא בכל זמן שירצה, הילד צחק בנעימות, התחיל להתרחק ונעלם. אז אמר לה בעלה: ראית שלכל הקושיות יש תירוצים, הן הבורא אינו יוצר שום רע. כעת על לחזור אל שיעורי. הוא ליווה אותה אל המקום הראשון שליד העץ ואמר לה:כאן טוב לי מאוד, אבל אין אני יכול לסבול את אנחותיך ואת דמעותיך, תעשי לי טובה גדולה, אם תתחילי לחיות בשמחה, הנה הציעו לך שידוך הגון - אל תתנגדי. בעלה נעלם והיהודי הזקן נראה שוב, והוא הובילה אל היער הגדול. היא הקיצה משנתה כאילו נולדה מחדש. זמן כה רב שכבה כשחיוך נסוך על פניה, והמשיכה לראות את בעלה המאושר ובנה המחייך. אבן גדולה נגולה מעל לבה והיא קיבלה תנחומים. בכעת נישאה בשנית וחיה את חייה בשמחה ונועם.

("לקח טוב" סוף דברים א' / מתוך העלון של הרב חנניה צ'ולק / "עזר מציון")

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il